

- Wiehle, H. 1967. Beiträge zur Kenntnis der deutschen Spinnenfauna, V. (Arach., Araneae). – *Senckenbergiana Biologica* 48: 1-36.
- Wunderlich, J. 1969. Zur Spinnenfauna Deutschlands, IX. Beschreibung seltener oder bisher unbekannter Arten (Arachnida: Araneae). – *Senckenbergiana Biologica* 50: 381-393.
- Wunderlich, J. 1970. Zur Synonymie einiger Spinnen-Gattungen und -Arten aus Europa und Nordamerika (Arachnida: Araneae). – *Senckenbergiana Biologica* 51: 403-408.
- Wunderlich, J. 1995a. Beschreibung bisher unbekannter Arten der Baldachinspinnen aus der Östlichen Mediterraneis (Arachnida: Araneae: Linyphiidae). – *Beiträge zur Araneologie* 4: 655-686.
- Wunderlich, J. 1995b. Zur Kenntnis west-paläarktischer Arten der Gattungen *Psammitis* Menge 1875, *Xysticus* C.L. Koch 1835 und *Ozyptila* Simon 1864 (Arachnida: Araneae: Thomisidae). – *Beiträge zur Araneologie* 4: 749-774.
- Wunderlich, J. 2011. Extant and fossil spiders (Araneae). – *Beiträge zur Araneologie* 6: 1-640.

BINNENWANDELENDE EXOTEN

Peter J. van Helsdingen

European Invertebrate Survey – Nederland, P.O. Box 9517, 2300 RA Leiden, Netherlands (helsdingen@naturalis.nl)

ABSTRACT

Recent records of introduced species (*Phoneutria* spec., *Heteropoda venatoria* (female with egg-cocoon), *Eusparassus walckenaeri*, *Steatoda nobilis*, *Macrothele calpeiana*, and *Zoropsis spinimana*) in the Netherlands are briefly discussed. The formerly rare *Steatoda grossa* has become a well-established common dweller in houses and sheds.

Key words: introduced species, Netherlands

INLEIDING

Naast de menselijke immigratiegolf, waarover we dagelijks worden geïnformeerd via de media, is er natuurlijk ook een minder opvallende stroom van planten en dieren die ons land binnenkomen. Zeker bij de kleinere dieren baren ze minder opzien en de pers besteed er nauwelijks aandacht aan. Tenzij er iets mis gaat en dan ook nog in de komkommertijd. Dan komt het mooi uit als opvulling.

MELDINGEN VAN SOORTEN

Phoneutria

Enige opwinding was er begin juli van dit jaar. Bij de bloemenveiling in Rijnsburg werd een vreemde spin gesignaleerd. Via sms en email werd Naturalis gewaarschuwd, geheel volgens het daar geldende protocol. De bijgevoegde foto maakte duidelijk dat het om een *Phoneutria*-soort ging. Ik verzocht onmiddellijk om het dier te vangen en ontsnappen te voorkomen. De beet van een *Phoneutria* is op zijn minst onplezierig. De schrijver van het bericht meldde dat hij al gevangen was, maar een minuut later kwam er een nieuw bericht: de chauffeur van de vrachtauto had hem losgelaten, want volgens hem was het een gewone Nederlandse soort. Volgens de foto beslist niet! In een bosje gegooit! Dat was dus niet volgens het protocol. Een *Phoneutria*! Het werden drukke dagen, alle media wilden alles weten over de mogelijkheid dat hij ergens in huizen in de buurt zou opduiken, hoe snel hij kon lopen, hoe lang hij zou leven. En natuurlijk of hij giftig was, waarmee dan altijd wordt bedoeld of hij ons kan bijten en wat de gevolgen voor het slachtoffer zijn. Ctenidae, waartoe *Phoneutria* behoort, hebben sterk gif en de beet zal behoorlijk vervelend zijn. De kunst is dan om bij het beantwoorden van zulke vragen geen paniek te zaaien maar wel te waarschuwen. Het mooiste was het rood-witte lint dat de beveiliging had opgehangen alsof de spin niet uit het bosje mocht. De spin is nooit meer teruggezien. Sommigen vrezen nog steeds dat er zich nu een hele populatie zal ontwikkelen. Dat het geval zo veel aandacht kreeg was natuurlijk het gevolg van weinig ander nieuws in de komkommertijd.

Eerder dit jaar was er al een *Phoneutria* gezien in een winkel in Amsterdam in een kist tomaten. Er zijn ook waarnemingen gedaan in België (*P. nigriventer*) en in Duitsland (*P. boliviensis*) (Van Helsdingen 2015, Fauna Europaea).

Heteropoda venatoria (Linnaeus, 1767)

Regelmatig komen er meldingen van wat in ons land meestal de bananenspin wordt genoemd. Ze komen vooral binnen bij importeurs van tropisch fruit. We hebben vaste leveranciers onder die bedrijven. Meestal zijn het vrouwtjesspinnen, soms mannetjes, maar onlangs kregen we een vrouwtje van *Heteropoda venatoria* met een eicoon. Meteen na binnenkomst in Naturalis kwamen de jongen al uit de eicoon. Een ronde, afgeplatte, dus schijfvormige cocon die onder het lichaam werd meegedragen. Er kwamen 18 jongen uit de cocon. In principe zou zo iets een tijdelijke populatie kunnen opleveren. Tot nu toe is dat nog niet voorgekomen. De jonge dieren worden uitgekweekt om ervaring met kweken op te doen, maar ze zullen natuurlijk niet worden losgelaten.

Eusparassus walckenaeri (Audouin, 1826)

Een verrassing was een melding van een ongewone spin die iemand in de keuken van een woning in Ridderkerk zag zitten. Aan de meegestuurde foto was inderdaad te zien dat het geen inheemse soort was. De Ridderkerkse familie was direct bereid de spin naar Naturalis te brengen. Het was een volwassen mannetje van wat later gedetermineerd kon worden als *Eusparassus walckenaeri* (Sparassidae), naar mijn weten niet eerder in ons land gezien. Het natuurlijk verspreidingsgebied van *E. walckenaeri* omvat Noord-Afrika en het Midden-Oosten – tot in Irak – en aan de noordzijde van de Middellandse zee Turkije, Griekenland en Italië (Sicilië). Determinatie was goed mogelijk met behulp van het artikel van Moradmand & Jäger (Moradmand et al. 2012).

Steatoda nobilis (Thorell, 1875)

Johan Bink meldde *Steatoda nobilis* eerder (Bink 2014) uit ons land. Hij kweekte een jong exemplaar dat hij had gevonden op de Maasvlakte op tot volwassen mannetje. Er bestond een eerdere waarneming (Waarneming.nl, ongevalideerd) uit een tuincentrum in Amersfoort, maar er was geen controleerbaar materiaal. Het opgekweekte exemplaar van de Maasvlakte was dus de eerste controleerbare melding. Nu (6.viii.2015) wandelde er een mannetje in Naturalis in Leiden rond, in het Pesthuis om precies te zijn.

De soort werd beschreven van Madeira en vervolgens vandaar met bananen in Engeland geïmporteerd. Eerste gepubliceerde waarneming in Engeland, uit Torquay aan de Engelse zuidkust, dateert van 1879 (O. Pickard-Cambridge 1879). Een tweede vermelding door Jackson (Jackson 1907) kwam uit Hastings. Inmiddels is de soort goed verspreid langs de Engelse zuidkust. In de loop van de tijd zijn er veel vondsten gepubliceerd uit vele landen in Europa (zie Fauna Europaea, Van Helsdingen 2015). Inmiddels is de soort ook in Californië aangeland (Vetter et al. 2012).

De algemene opvatting is dat deze endemische soort uit Macaronesië (Madeira en Canarische eilanden) zijn areaal heeft uitgebreid over grote delen van Europa onder invloed van menselijk handelen. Wanneer men zich baseert op de verspreidingsgeschiedenis volgens opeenvolgende gepubliceerde meldingen is dat een logisch klinkend verhaal. Het is niet onmogelijk dat het zo is gegaan, maar het is niet duidelijk of *S. nobilis* inderdaad een endemische soort is van de eilanden westelijk van Afrika. Soorten van het genus *Steatoda* blijken goede verspreiders te zijn omdat ze gemakkelijk meekomen met ladingen in handelsstromen. Zo zou deze soort ook in de Macaronesische archipel beland kunnen zijn en ligt het oorspronkelijke gebied elders. Madeira staat bekend om het hoge percentage aan niet inheemse soorten. Intensief handelsverkeer – van oudsher – was daarvan de oorzaak. Bij spinnen zal het overbrengen niet met opzet zijn gebeurd.

Diverse *Steatoda*-soorten worden steeds vaker gemeld en sommige soorten worden duidelijk algemener. *Steatoda grossa* is in ons land al een redelijk algemene soort aan het worden, terwijl hij midden vorige eeuw tot kassen beperkt was en nu regelmatig in huizen en schuren opduikt. Voor een tamelijk grote en opvallende spin met glimmend kogelrond achterlijf kan dat niet worden afgedaan met gemakkelijk over het hoofd gezien zijn. Meldingen komen regelmatig binnen omdat hij toch wat angst inboezemt en associaties oproept met de Zwarte weduwe. Andere kogelspinnen lijken zich eveneens uit te breiden.

Macrothele calpeiana (Walckenaer, 1805)

Nederland is een land met veel handel in snijbloemen, potplanten en bospantsoen. Export, maar ook import. Af en toe bereikt mij een waarneming van *Macrothele calpeiana* en steeds is er een link met een gekocht olijfbloempje. De wat oudere olijfbloempjes hebben meestal voldoende holtes in de stam om als woonruimte voor deze soort te dienen. Mogelijk wordt de ruimte op den duur te klein en gaan ze op zoek naar iets ruimers. Of een mannetje gaat op zoek naar een vrouwtje. Midden september was er weer een melding uit Elsloo in Limburg.

Zoropsis spinimana (Dufour, 1820)

Ook van deze soort komt af en toe een waarneming binnen. Midden september werd er weer een gezien in IJsselstein en Brunssum. Het blijft bij losse waarnemingen die vaak niet te verklaren zijn door recente terugkeer van vakantie.

LITERATUUR

- Bink, J. 2014. *Parasteatoda tabulata* Levi, 1980 (Araneae, Theridiidae) voor het eerst waargenomen in Nederland. – Nieuwsbrief Spined 34: 12-15.
- Helsdingen, P.J. van, 2015. Araneae, IN: Fauna Europaea. Database European spiders and their distribution - Distribution - Version 2015.2 – <http://www.european-arachnology.org/reports/fauna.shtml>
- Jackson, A. R. 1907. On some rare arachnids captured during 1906. – Annual Report and Proceedings of the Chester Society of Natural Science, Literature and Art 6: 1-8.
- Moradmand, M. & P. Jäger 2012. Taxonomic revision of the huntsman spider genus *Eusparassus* Simon, 1903 (Araneae: Sparassidae) in Eurasia. – Journal of Natural History 46: 2439-2496.
- Pickard-Cambridge, O. 1879. On some new and rare British spiders, with characters of a new genus. – Annals and Magazine of Natural History (5)4: 190-215.
- Vetter, R. S. & M.K. Rust 2012. A large, European combfoot spider, *Steatoda nobilis* (Thorell 1875) (Araneae: Theridiidae), newly established in Ventura County, California. – The Pan-Pacific Entomologist 88: 91-97.